

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ОСНОВ УСНОГО ПЕРЕКЛАДУ

Смужаниця Діана Іванівна

У статті розглядається проблема навчання студентів основ усного перекладу під час практичних занять з іноземної мови. Метою статті є аналіз умов, в яких здійснюється міжмовна наукова комунікація, вплив інтралінгвістичних та екстралінгвістичних чинників на процес усного перекладу.

Ключові слова: усний переклад, послідовний переклад, усно-зоровий переклад, методика, теорія перекладу.

У зв'язку з поширенням міждержавних та особистих контактів між українськими та закордонними науковцями виникає необхідність у підготовці спеціалістів для роботи в якості усних перекладачів.

Дедалі зростаючу роль перекладу в сучасному модернізованому світі важко переоцінити. Сам процес адекватної передачі інформації є найефективнішим способом міжмовної й міжкультурної комунікації, одним із найважливіших шляхів взаємодії різних наук у процесі обміну науковою інформацією. Постійний процес стирання інформаційних кордонів, як і поглиблення транскордонного співробітництва, вимагає підвищення якості всіх видів перекладу.

Кожен матеріал, який перекладається, вирізняється своїм специфічними рисами, які й визначають особливі вимоги до перекладу. До прикладу, те, що може складати базу точного і правильного перекладу наукового чи офіційно-ділового тексту, є недоречним чи й повністю невірним у перекладі творів художньої літератури.

Твердження про необхідність різного підходу до перекладу матеріалів різного жанру не викликає жодних заперечень. Про це йдеться й у працях сучасних українських дослідників перекладу В.Карабана [1], О.Чердиченка [3].

Однак, зупинимось на проблемі навчального перекладу, який здебільшого застосовується тільки з навчально-методичною метою.

Усний переклад у науковій сфері може здійснюватися синхронно, або послідовно. Синхронний переклад вимагає ретельної і тривалої підготовки, тому під час більшості конференцій, круглих столів, ділових зустрічей, семінарів чи симпозіумів найчастіше використовується послідовний переклад. Під час навчання студентів усного перекладу на немовних факультетах в основу ставиться, здебільшого, володіння тільки основними навичками послідовного перекладу, тоді як студенти-філологи вчать перекладати усні повідомлення кваліфіковано і більш досконало. Однак, які б завдання не стояли в основі усного перекладу, методика вивчення повинна базуватися на основі певних загальних положень теорії перекладу, враховуючи при цьому особливу специфіку термінологічної лексики, яка використовується у різних галузях науки.

Метою даної статті є спроба проаналізувати умови, в яких здійснюється міжмовна наукова комунікація, вплив інтралінгвістичних та екстралінгвістичних чинників на усний переклад. Практична сторона вивчення цієї проблеми базується на розумінні перекладу як різновиду міжмовної розумової діяльності, що є чи не найпродуктивнішим засобом поширення наукових знань у сучасному світі.

Дослідники усного й письмового перекладу підкреслюють творчий характер цього процесу і вважають необхідним його елементом глибокий аналіз інформації.

Зілюструємо типові обставини, в яких працює усний перекладач під час наукових конференцій чи симпозіумів. Припустимо, що заслуховується доповідь зарубіжного вченого в україномовній аудиторії. Обов'язковою умовою комунікації є хоча б мінімальні знання усіма присутніми основ наукових понять, про які йдеться в повідомленні. Це дасть змогу перекладачеві не зупинятися на роз'ясненні тих чи інших термінів. Часто під час виступів доповідачі використовують ілюстративний матеріал: цифри, формули, схеми чи малюнки. Тобто **суть** наукового повідомлення не сприй-

мається виключно через текст перекладу. Слухачі отримують частину інформації візуально, а частину – виходячи з власних знань у цій галузі науки. Це і є екстралінгвістичні фактори, які полегшують сприйняття аудиторією іншомовного тексту. Як показує досвід, така аудиторія не вимагає абсолютної ідентичності тексту оригінала й виголошеного перекладу, тому що розуміння проходить через:

- 1) сприйняття перекладу;
- 2) впливу немовних екстралінгвістичних факторів.

При навчанні послідовного усного перекладу слід наголосити студентам, що доповідач, пристосовуючись до специфіки послідовного перекладу, буде змушений робити паузи, щоб надати перекладачу час для оформлення і передачі інформації. Однак, мовленнєвий потік розділений на занадто малі відрізки, тільки ускладнює процес перекладу. Тому, як правило, розчленовування інформаційного потоку йде на рівні завершеності логічної думки. Перекладач повинен працювати з відносно великими відрізками усного мовлення і безперечно, запам'ятати всі слова у реченні і відтворити їх мовою перекладу він не зможе (та й не потрібно). Головним його завданням є виокремлення суті нової інформації у висловлюванні і її логічних зв'язків з попередньою. Причому цей процес мусить проходити швидко і правильно, інакше відбудеться викривлення змісту першоджерела. Якщо перекладач не має достатнього досвіду і навичок смислового аналізу прослуханого тексту, то, як правило, виникає нелогічний, незрозумілий, незв'язний переклад.

Наступним аспектом, який потребує особливої уваги при навчанні усного перекладу є фактор часу. Не слід забувати, що аудиторія слухає фактично одночасно двох доповідачів, які викладають один і той же науковий матеріал двома різними мовами. Тому дуже позитивно сприймається певна економія часу за рахунок скорочення перекладачем вихідного тексту там, де це не веде за собою викривлення головної думки. Для її збереження дуже важливим є вміння віднайти у повідомленні ключові слова. Як правило, вони становлять 50-60% тексту. Тому якість перекладу значною мірою залежить від уміння якісно перекласти цю категорію лексики.

Варто відмітити, що в сучасній перекладацькій практиці користуються певною системою скорочення записів слів чи словосполучень. Найкраще вони підходять для використання в перекладах офіційно-ділового стилю, однак частиною таких знаків можна скористатися і в процесі науково-технічного перекладу. Наведемо для прикладу кілька найпростіших символів скороченого запису, які набули поширення в закордонній практиці:

:	думати, вважати
"	виступати, говорити, виступ, доповідь, точка зору
OK	підтримка, згода
OK	відхилення, заперечення, незгода
↗	зростати, збільшуватися, підвищення
↘	зменшуватися, спадати, спад, скорочення
?	проблема
W	світ, світовий, міжнародний
V	перемога, перемагати
↓	сьогодні, сучасна ситуація, тепер
↶	вчора, раніше, напередодні
↷	завтра, в майбутньому, через деякий час
⊙	нарада на вищому рівні

Особливістю цих символів є те, що вони практично не прив'язані до жодної частини мови. Символ може позначати як діяча, так і саму дію, її ознаку чи навіть її результат.

Різновидом усного перекладу є переклад з аркуша або усно-зоровий переклад. Використовується він у випадках коли необхідно швидко перекласти написаний текст без окремих акцентів на

деталі. Цей вид перекладу найчастіше використовується в офісах для розуміння змісту ділового листування, факсів, текстів на моніторі. Усно-діловий переклад, на думку французького дослідника Д. Жіля [4], має ряд переваг:

- не існує проблеми зі сприйняттям слів на слух (працює і зорова, і слухова пам'ять);

- знімається проблема з можливим «випущенням» важливої інформації, адже вона перед очима.

Однак цей вид усного перекладу вимагає також фахової підготовки.

У науковій практиці часто застосовується й інший вид усного перекладу – це переклад-реферування. Такий переклад бере за основу смисловий аналіз тексту оригінала, виділяє в ньому нову важливу інформацію і досліджує її взаємозв'язок з попередньо відомою інформацією.

Переклад-реферування має ряд особливостей:

1) він завжди коротший (іноді взагалі має тезову форму), аніж оригінал;

2) структурно значно простіший за текст оригіналу;

3) інформаційне навантаження на одиницю перекладу вище, ніж на мовну одиницю тексту оригінала.

Іноді такий метод передачі вихідної інформації здається теоретично необґрунтованим, однак саме переклад-реферування

Література і джерела

1. Карабан В.І. Теорія і практика перекладу з української мови на англійську. - Вінниця: Нова книга, 2003. – 606 с.
2. Максименко О.В. Усний переклад: теорія, вправи, тексти. – Вінниця: Нова книга, 2008. - 161 с.
3. Чередниченко О.І. Про мову і переклад. – К.: Либідь, 2007. – 248 с.
4. Jile Daniel Regards sur la recherche en interprétation de conférence. – Lille, 1995.- P.111-112

В статье рассматривается проблема обучения студентов основам устного перевода на практических занятиях по иностранному языку. Анализируются условия, в которых осуществляется межъязыковая научная коммуникация, влияние экстралингвистических и интралингвистических факторов на процесс устного перевода.

Ключевые слова: устный перевод, последовательный перевод, устно-зрительный перевод, методика, теория перевода.

The author of the article has addressed the problem of teaching students the basics of interpretation during practical classes in a foreign language. The aim of the paper is to analyze the conditions under which the interlingual scientific communication is conducted as well as the influence of intralinguistic and extralinguistic factors on the process of interpretation.

Key words: interpretation, consecutive interpretation, oral-visual translation, methodology, theory of translation.